

Принципова новизна сучасної цивілізації полягає у тому, що її розвиток здійснюється у напрямі поступового переростання сумарної цілісності світу в структурну цілісність. Йдеться про те, що формування структурної цілісності сучасного світового процесу супроводжується подальшим посиленням ролі та значення загальноцивілізаційних принципів розвитку. При цьому поступове подолання нерівномірностей суспільного розвитку окремих націй не виключає, а навпаки, передбачає широкий розвиток їхніх національних особливостей [2, ст. 50-51].

У цьому контексті цікаву концепцію пропонує С. Кримський. На його думку, цивілізаційний процес є багатоповерховим. "Верхні поверхи" цивілізаційного процесу становить науково-технічний прогрес, соціально-економічні інновації та політичні реалії міжнародного значення. Базовий же рівень, як підґрунтя цивілізаційного процесу, визначається національно-етнічними цінностями, менталітетом людських спільнот, традиційною культурою та стереотипами побуту, звичаїв, укладу буття. Якщо "верхні поверхи" цивілізаційного процесу знаходяться під владою інтеграційних тенденцій світової історії і, отже, маніфестують загальнолюдське, то "базові" рівні працюють на національно-культурну диференціацію людства [3].

Проте в цілому у даний час формуються підходи, за якими цивілізація уявляється як щось єдине, що перебуває поза межами національних економічних і політичних систем, спільне для всього людства. Такі погляди ґрунтуються на ідеї єдності, цілісності та взаємопов'язаності сучасного світу, спільності для всього людства, наявності глобальних проблем та загальнолюдської системи цінностей.

Література

1. Гаврилишин Б. Дороговкази в майбутнє: До ефективніших суспільств. – К.: Основи, 1993. – С. 12-15.
2. Гальчинський А.С., Єщенко П.С., Палкін Ю.І. Основи економічної теорії. – К.: Вища школа, 1995. – 471 с.
3. Кримський С.Б. Глобалістика та регіонально-національний чинник в ієрархії цивілізаційних процесів// Еволюція економічного розвитку та економічних теорій (Проблеми дослідження та викладання): Матеріали міжнар. наук. – метод. конф., 26-27 квітня 2000 р/ Відп. ред. І.Є. Малий, Н.О. Татаренко. – К.: КНЕУ, 2000. – С. 39.
4. Погорелов С.Б. Особливості цивілізаційного підходу до аналізу суспільного розвитку// Еволюція економічного розвитку та економічних теорій (Проблеми дослідження та викладання): Матеріали міжнар. наук. – метод. конф., 26-27 квітня 2000 р/ Відп. ред. І.Є. Малий, Н.О. Татаренко. – К.: КНЕУ, 2000. – С. 61.
5. Радхакришнан С. Индийская философия/ Пер. с англ. – СПб, 1994, т. 3. – С. 715.
6. Філіпенко А.С. Головні елементи міжнародної економічної системи// Світова економіка: Підручник/ А.С. Філіпенко, О.І. Рогач, О.І. Шнирков та ін. – К.: Либідь, 2000. – С. 22-23.
7. Філіпенко А.С. Загальноцивілізаційні економічні ознаки та критерії// Світова економіка: Підручник/ А.С. Філіпенко, О.І. Рогач, О.І. Шнирков та ін. – К.: Либідь, 2000. – С. 16.
8. Філіпенко А.С. Концепції економічної еволюції// Еволюція економічного розвитку та економічних теорій (Проблеми дослідження та викладання): Матеріали міжнар. наук. – метод. конф., 26-27 квітня 2000 р/ Відп. ред. І.Є. Малий, Н.О. Татаренко. – К.: КНЕУ, 2000. – С. 28-29.

УДК: 330.43+330

Я.С. Лапчук, Б.М. Шевчик – ЛКА

МІКРОПРОЦЕСУАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПЕРЕХІДНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ: ЕТНОКУЛЬТУРНА ТРАДИЦІЯ ТА ІНСТИТУЦІЙНА ЗМІНА

Розглядаються проблеми трансформації перехідної економічної системи України у площині інституційної зміни, котра є формотворчим фактором функціонування інформаційно-енергетичного ресурсу. Визначається роль і значення етнокультурної традиції, як середовища акумуляції пасіонарної енергії соціуму у зонах рубіжної комунікативності.

Y.S. Lapchyk, B.M. Shevchik – Commercial Academy of Lviv

Microprocess beatures of national transition economic system in Ukraine: ethnic and cultural tradition and institutional change.

The problem of transformation of transition economic system in Ukraine under the candition of institutional change, that creates the basis for functioning of information-energetic resource is put under research. The role and significance of ethnic and cultural tradition as an environment for accumulation of pasionar energy of society in the enge of the are as of communicativity.

Зумовлений ходом історії стресогенез українського народу, як форма реакції соціуму на біологічне виживання в екстремальних умовах життєдіяльності, є основним чинником, що утруднює становлення ефективно діючої національної економічної системи України та спричинює меркантильність та безпорадність національно-управлінської еліти у прийнятті інформаційно-цілових рішень. Складність перехідного періоду в Україні, що виражається "пробуксовкою" так званих ринкових реформ, має об'єктивну і суб'єктивну площину. Об'єктивно – це класична макроекономічна проблема браку інвестицій та наявності безробіття. Суб'єктивно економічна криза виражається через відсутність досвіду адаптації індивідів до вимог соціального часу. Мірилом адаптованості можна вважати усталеність інституцій як сукупності правил, норм та обмежень реалізації мети індивіда, групи (конвіксії чи консорції), корпорації чи соціуму загалом. Якісною ознакою перехідного стану національної економічної системи є інституційна зміна як еволюція сукупності існуючих обмежень під впливом нагромадження потенційних можливостей індивідів, набутих духовних властивостей, що об'єктивно вимагають реалізації, тобто матеріалізацію цілових моделей діяльності, зумовлених напругою пасіонарної енергії відповідно до фази етногенезу: акматичної, надлому, інерції, обскурації тощо. Характер інституцій при цьому є відображенням стратегії основних гравців, цілеспрямованих емоційно-вольових імпульсів передовсім еліти, яка, маніпулюючи психоінформаційною рушійною силою соціуму, реалізує ідеальні образи результатів своєї діяльності.

В Україні інституційна зміна є складною багатовимірною площиною взаємодії психоінформаційних енергій, що формують менталітет сучасного українця. Тут можемо зафіксувати: **етнокультурну традицію**, що відображає колективний досвід "вписування" індивіда в екологічну нішу проживання, результатом чого є емоційно-образне відтворення дійсності через національ-

ну культуру; **візантійсько-православний психотип**, що посилив споглядальництво, ідеалізацію та формалізм в українській ментальності; **російський егалітаризм**, який у часи радянської влади реалізувався через насильницьку колективізацію, суттєво обмеживши потенціал самореалізації індивіда та посиливши тенденції клановості; **американський вестернізм** – у сучасних умовах – основний ворог етнокультурної традиції, котра є основою національного менталітету українського народу. В умовах вакуумності системи імперативів на стадії переходу від фази обскурації до меморіальної фази етногенезу українського народу протягом чергового циклу буття геосоціального організму "козацька нація", експансія вестернізму може мати згубні наслідки. Ідеологічними установками, які стають імперативами мислення і поведінки вестерноїдів, виступають: екстравертний індивідуалізм, який розглядає людину і світ як середовище і засіб буття, в якому реалізуються споживацько-матеріалістичні амбіції індивіда-вестерноїда; конкуренція – боротьба за витіснення конкурента, що врешті-решт призводить до появи акомпліментарного психоемоційного типу індивіда; демократія, свобода, права людини – інституційні форми, що регулюють позаклітинні, а не внутрішньоклітинні відносини суспільного організму (на внутрішньоклітинному рівні відносини вестерноїдів егоїстичні та взаємовідособлені); культ грошей – "золотий тілець" вестернізму – основний регулятор духовного життя західного суспільства. Як бачимо, система цінностей життя представників англосаксонської океанічної субцивілізації (передовсім США) являє собою окультурений спосіб біологічного виживання авантюриста-одинака – підкорювача прерій Дикого Заходу.

Український народ, на жаль, має глибокий історичний досвід екстремальних способів виживання. Генезу стресових ситуацій в Україні протягом віків підживлювали мисливці на людей: печеніги, половці, татари, духовне вихолощення за принципом меншовартості несли із собою поляки і росіяни, а візантійський психотип споглядальництва посилив тенденції самодостатності індивіда як відособленої мікросистеми цінностей, що ускладнило координацію спільних узгоджених дій для досягнення суспільно важливої мети: де два українці, там три гетьмани. Система західних цінностей для українців небезпечна тим, що дає інструментарій ефективного виживання одинака, що, у свою чергу, близьке для українців. Однак, у силу етнопсихологічних обставин, впровадження прозахідних інституцій в організм української нації спричинить чергову депресію у соціумі: індивідуалізм українців, на відміну від англосаксів, фемінно-інтровертний, а підставою реалізації спільної доцільної мети є групово-кооперативна співпраця на основі ще й компліментарності (симпатії, кумівства), а не тільки голого раціоналізму як в англосаксів.

У сучасних перехідних умовах в Україні життєвонеобхідно сформувати колективне розуміння процесуальності суспільного життя, забезпечити інституційність як систему каналів циркуляції інформаційно-енергетичного ресурсу, передовсім у зонах рубіжної комунікативності як середовищі акумуляції пасіонарної енергії етносу. У цьому вкрай складному процесі, де основним критерієм становлення є органічність, визначальну роль відіграє етнокультурна традиція як система знань про усталеність антропогеобіоценозу. Ет-

нокультурна традиція є сакралізованим середовищем збереження інформації про досвід позитивної компліментарності у взаємодії інформаційно-енергетичного мікропроцесуального циклу праці та речовинно-енергетичного макропроцесуального циклу праці з метою досягнення стійкої антрополаншафтної рівноваги як умови психоемоційної та біологічної безпеки кожного індивіда – що є ключовим завданням функціонування кожної соціоекономічної системи.

Література

1. Гумилев Л.Н. Этногенез и биосфера Земли. – М.: ООО "Издательство АСТ", 2001. – 560 с.
2. Удовик С.Л. Глобализация: семиотические подходы. – М.: Рефл-бук, К.: Ваклер, 2002. – 480 с.
3. Дергачев В.А. Геоэкономика (Современная геополитика). – К.: ВИРА-Р, 2002. – 512 с.
4. Норт, Даглас. Институции, институциона зміна і функціонування економіки. – К.: Основи, 2000. – 198 с.
5. Скаленко О. Глобальні резерви поступу. – К.: Основи, 2000. – 394 с.
6. Філіпенко А.С. Цивілізаційні виміри економічного розвитку. – К.: Знання України, 2002. – 190 с.

УДК: 330.34

*С.М. Панчишин, А.В. Стасишин, Н.М. Холод –
ЛНУ ім. Івана Франка*

ЕКОНОМІЧНІ СУБ'ЄКТИ В ТОВАРНІЙ ФОРМІ ВИРОБНИЦТВА

Аналізуються роль та функції основних економічних суб'єктів в товарній формі виробництва – домогосподарств, фірм і держави.

S. Panchyshyn, A. Stashyshyn, N. Kholod – Ivan Franko National University of Lviv

Economic agents in the commodity form of production

The role and functions of economic agents are analyzed in the commodity form of production – households, firms and government.

Основними суб'єктами товарних відносин є домогосподарства, фірми (ділові підприємства) та держава. У радянській економічній літературі поняття "домогосподарство" практично не використовувалось. Воно почало активно застосовуватись українськими економістами з середини 90-х років. У вітчизняній літературі нині здебільшого під домогосподарством розуміють економічну одиницю, що "складається з однієї або більше осіб, які ведуть спільне господарство, дбають про сімейний добробут, виконуючи такі функції: забезпечення чинниками виробництва економіки країни; використання власних коштів для поточного споживання товарів і послуг, заощадження з метою задоволення власних потреб" [2].

У товарній формі виробництва з приватною власністю домогосподарства є власниками різних видів ресурсів. В їхній власності повністю перебуває найцінніший економічний ресурс – праця, а також підприємницький хист. Крім того, домогосподарства володіють землею, капіталом, крамницями,